Μαθαίνοντας την τοπική ιστορία αγκαλιά με μια μουσειοβαλίτσα
«Ο Μακεδονικός Αγώνας στον βάλτο των Γιαννιτσών»

Κατερίνα Τζαβάρα, Εκπαιδευτικός – Συγγραφέας

Εκπαιδευτικά Προγράμματα ΙΜΜΑ

kemit.education@imma.edu.gr

Προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία

- **Χρονικό σημείο έναρξης για την οικοδόμηση της σχέσης μεταξύ μουσείου – παιδιού**
- **Χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτής της ηλικίας**

Απαλλαγή από στερεοτυπικές/ρατσιστικές συμπεριφορές

Συλλογή εμπειριών / Απόκτηση γνώσεων μέσα από την αυθόρμητη, διαδραστική σχέση του παιδιού με τα εκθέματα

Βιωματικός - Παιγνιώδης τρόπος μάθησης

- **Μουσειοπαιδαγωγική – Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης του Vygotsky** *(Vygotsky, 1978)*

Προσανατολισμός:

Εκπαιδευτική διαδικασία - Αξιοποίηση πολιτιστικών στοιχείων – Ενεργητική μέθοδος – Τεχνικές εμψύχωσης

Στόχοι – Ωφέλη:

Ατομική εξέλιξη μαθητή – Αυτορρύθμιση - Ενσυναίσθηση – Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς - Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση – Δεξιότητες του νου -Κοινωνικές δεξιότητες – Δημιουργική σκέψη/Αποκλίνουσα σκέψη – Επιστήμη - Έρευνα

Σχολείο – Μουσείο – Κοινότητα – Κοινωνία - Αειφορία

Το παιχνίδι

Αναπόσπαστο χαρακτηριστικό της ανθρώπινης υπόστασης *(Κάππας, 2005)*

κύριο γνώρισμα της παιδικής ηλικίας

σημαντικό πεδίο έρευνας

(Αυγητίδου, 2001)

Το παιχνίδι ως κατεξοχήν πυλώνας μάθησης
Κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας

καλύπτει τις ανάγκες του παιδιού στο γνωστικό, κοινωνικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό επίπεδο

δεξιότητες λόγου και γραφής

δεξιότητες αποκλίνουσας και πλάγιας σκέψης

δημιουργική προσέγγιση της ιστορίας και του πολιτισμού

δεξιότητες μαθηματικής
και κριτικής σκέψης

αξιοποίηση των τεχνών
ψηφιακές δεξιότητες

(Verenikina, Harris & Lysaght, 2003)

Ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας των μουσείων

- Εμπλουτισμός εκπαιδευτικών θεσμών
- Εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων
- Μη τυπική μάθηση

- Ανάπτυξη δεξιοτήτων

Έρευνας / Ανακάλυψης / Κριτικής θέασης του κόσμου

Δημιουργικής συνεργασίας

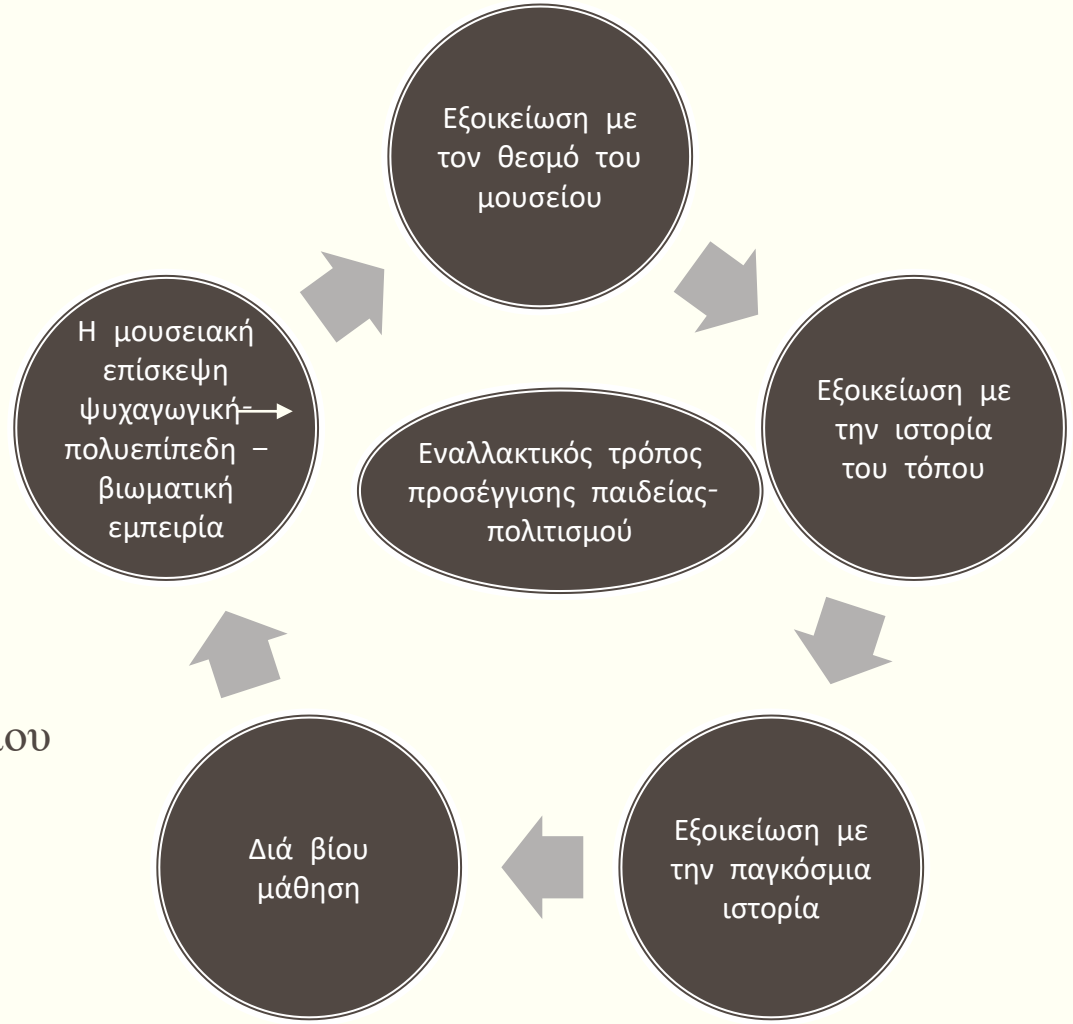

(Ζαφειράκου, 2000 ; Τζαβάρα, 2020)

Πρακτικές μουσείων

Επικοινωνιακές και εκπαιδευτικές πρακτικές που ενισχύουν την προσβασιμότητα σε διαφορετικές ομάδες κοινού

Άμεσης επικοινωνίας (αλληλεπίδραση μεταξύ μουσειοπαιδαγωγών και ομάδων κοινού) *(Νικονάνου, 2011)*

Έμμεσης επικοινωνίας (αυτόνομη ή καθοδηγούμενη δραστηριοποίηση των επισκεπτών εντός ή εκτός μουσειακού χώρου)

1. Ξεναγήσεις σχολικών ομάδων
2. Εκπαιδευτικά Προγράμματα για όλες τις σχολικές βαθμίδες
3. Διαδικτυακά Εκπαιδευτικά Προγράμματα
4. On line ξεναγήσεις
5. Ψηφιακές περιηγήσεις
6. Δανεισμός μουσειοβαλίτσας
7. Δανεισμός υλικού για θεματικές δράσεις, καινοτόμα προγράμματα/ σχολικές γιορτές
8. Βιωματικά ή Διαδικτυακά Εργαστήρια για παιδιά και εφήβους

(Νάκου, 2001)

Στις πρακτικές έμμεσης επικοινωνίας συγκαταλέγονται οι μουσειοβαλίτσες που στόχο έχουν τη δραστηριοποίηση εκτός μουσειακού χώρου και αναφέρονται σε οργανωμένο εκπαιδευτικό υλικό το οποίο αξιοποιείται συχνά στο πλαίσιο σχολικών δράσεων για την προετοιμασία μιας επίσκεψης, αλλά και γενικότερα για την άρση των περιορισμών προσβασιμότητας και την παροχή ευκαιριών σε ομάδες κοινού που δεν μπορούν να επισκεφτούν συγκεκριμένα μουσεία (Νικονάνου, 2011).

Μαθαίνοντας την τοπική ιστορία αγκαλιά με μια μουσειοβαλίτσα: «Ο Μακεδονικός Αγώνας στον βάλτο των Γιαννιτσών»

Μια μαγική μουσειοβαλίτσα μεταμορφώνει τη σχολική αίθουσα σε μυστηριώδη βάλτο. Κούκλες, παιχνίδια, κατασκευές και μύρια άλλα, που ξεπηδούν από τη βαλίτσα, μεταφέρουν τους μικρούς μας φίλους στο παρελθόν. Μέσα από δημιουργικά παιχνίδια ενισχύεται η αυτοπεποίθηση, η κιναισθητική και νοητική ανάπτυξη των παιδιών, ενώ ταυτόχρονα γνωρίζουν το οικοσύστημα του βάλτου και την καθημερινή ζωή των ανθρώπων την εποχή του Μακεδονικού Αγώνα.

Κατά την επίσκεψή τους στο μουσείο, έχουν την ευκαιρία να εντοπίσουν τους θησαυρούς της βαλίτσας όπως αυτοί εντάσσονται στον μουσειακό χώρο και να έρθουν σε μία πρώτη επαφή με τη ζωή στον βάλτο μέσα από τα διοράματα.

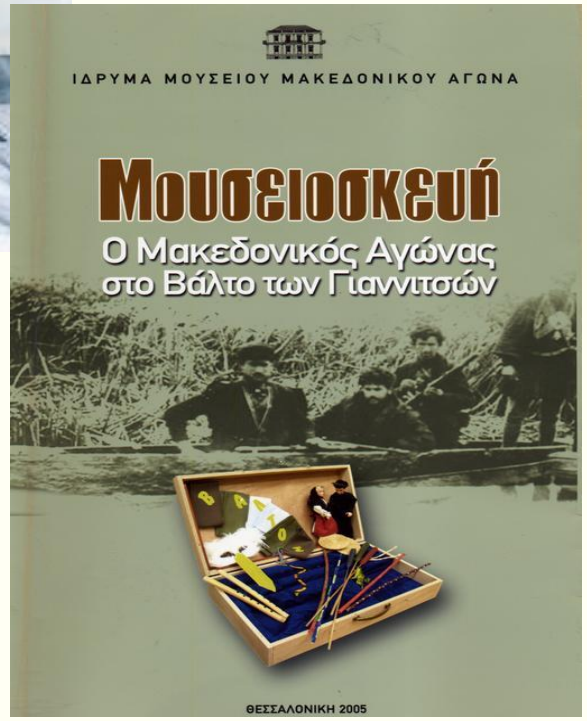

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα

Απεθύνεται σε μαθητές/-τριες Νηπιαγωγείου – Α΄& Β΄ Δημοτικού

Σχεδιασμός εκπαιδευτικού προγράμματος και υλικού: Περσεφόνη Καραμπάτη

Περιεχόμενο μουσειοβαλίτσας

Εκπαιδευτικό υλικό

- Πανιά, αυτοκόλλητα γράμματα, κατασκευές από φυσικό υλικό, κούκλες με παραδοσιακές φορεσιές, παιχνίδια-ζωάκια, puzzle, video και φωτογραφίες του βάλτου, βιβλιαράκι με οδηγίες και προτάσεις δραστηριοτήτων.

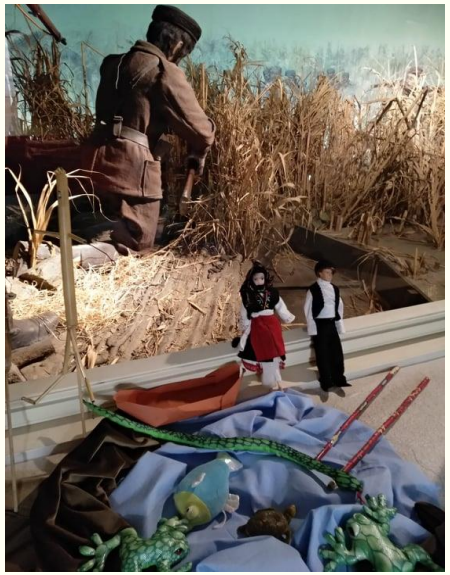

Προτάσεις αξιοποίησης

- Εκπαιδευτικό σενάριο
- Μουσικοκινητικό παιχνίδι
- Κουκλοθέατρο
- Αινίγματα
- Παιχνίδι ρόλων
- Κατασκευές
- Ζωγραφική
- Τραγούδι

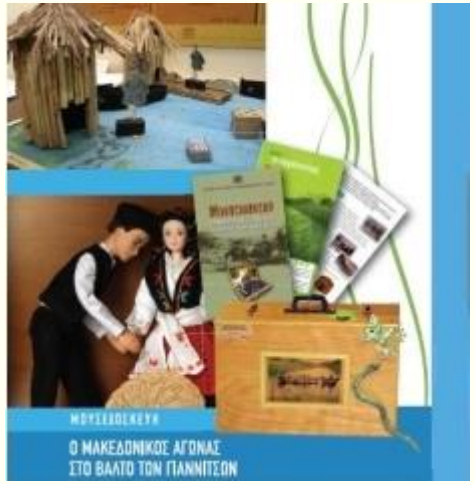

Στόχοι του προγράμματος

Να προσεγγίσουν τον χώρο και την έννοια του Μουσείου

***Να προσεγγίσουν τη διαχρονικότητα του χώρου και του χρόνου (μέσα από τις έννοιες της συλλογής, της διατήρησης, του πολιτισμού)**

***Να γνωρίσουν και να μπορούν να συγκεντρώσουν μέσα από έρευνα πληροφορίες για το οικοσύστημα του βάλτου**

Να αναγνωρίσουν τις θεμελιώδεις διακρίσεις μεταξύ των φύλων και των συνθηκών ζωής στο παρελθόν και στο παρόν

***Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για την τοπική ιστορία και την διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς**

Να εφαρμόσουν γνώσεις και πληροφορίες από το υλικό της μουσειοσκευής σε νέες συνθήκες μέσα στο Μουσείο

Να αναπτύξουν καλλιτεχνικές δεξιότητες για την παραγωγή πρωτότυπου έργου (θεατρικοί διάλογοι, ποιήματα, μακέτα, δημιουργική γραφή)

* *Βασικοί στόχοι στις επικοινωνιακές και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις των ιστορικών μουσείων*

Μεθοδολογία προγράμματος

- Πολύπλευρη προσέγγιση ενός δύσκολου ιστορικού θέματος για τα μικρά παιδιά
- Ενεργητική - Βιωματική μάθηση / Μάθηση μέσω πράξης *(Hands on – Minds on)*
- Αυτορρύθμιση
- Αξιοποίηση παιχνιδιού – αντικειμένου
- Εκπαιδευτικό σενάριο
- Αισθητική εμπειρία
- Αφηγηματικός χαρακτήρας μουσειοσκευής
- Έμφαση στην ιστορική και λαογραφική αξία με αναφορές στο παρόν
- Ενεργή συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος
- Αξιοποίηση μουσειακής συλλογής
- Διαμορφωτική αξιολόγηση
- Ερωτηματολόγιο ποιοτικής αξιολόγησης

Στάδια εκπαιδευτικού προγράμματος μουσειοσκευής του ΙΜΜΑ

Πριν την επίσκεψη

- Δανεισμός μουσειοσκευής από εκπαιδευτικό (1 εβδομάδα πριν τη διεξαγωγή του προγράμματος στο Μουσείο)
- Υποδοχή μουσειοσκευής - Προετοιμασία στην τάξη

Η μουσειο σκευή στην τάξη

- Οδηγίες εντύπου- Προτάσεις για δραστηριότητες
- Προετοιμασία εκπαιδευτικού – Σύνδεση με εργαστήρια δεξιοτήτων
- Αξιοποίηση του υλικού της βαλίτσας- Δημιουργικές δραστηριότητες στην τάξη
- Επεξεργασία 5 θεματικών του Βάλτου από τις ομάδες των μαθητών/-τριών

Κατά την επίσκεψη

- Ένταξη της μουσειοσκευής στον εκθεσιακό χώρο- Γνωριμία με την ιστορία του βάλτου
- Διαδραστική ξενάγηση με την συνδρομή των παιδιών-Σύγκριση με το παρελθόν

Μετά την επίσκεψη

- Αναστοχασμός- Αξιόγηση έργου μαθητών/-τριών στην τάξη –Φύλλα εργασίας του Μουσείου
- Ανατροφοδότηση- Αποστολή των έργων των μαθητών στο Μουσείο- Αξιολόγηση του προγραμμάτος από τους εκπ/κους

(Τζαβάρα 2020)

Πριν την επίσκεψη – Η μουσειοσκευή στην τάξη

Δημιουργούν το ημερολόγιο της επίσκεψης

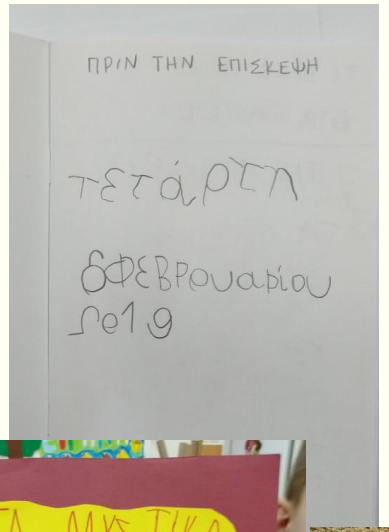

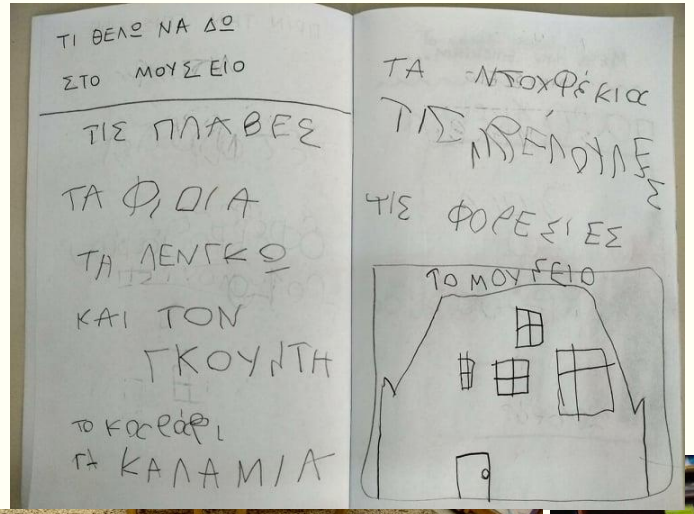

Υποδύονται ρόλους

Συνεργάζονται 3 τμήματα των 2 νηπιαγωγείων για να ετοιμάσουν μία κάρτα δώρο προς το Μουσείο

Παίζουν με το υλικό της βαλίτσας

Γνωρίζουν μέσω των αισθήσεων το οικοσύστημα του βάλτου

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στο Μουσείο

Δημιουργούν εικαστικά και θεατρικά περιβάλλοντα

Παραδίδουν την συνεργατική κάρτα των 2 τάξεων του νηπιαγωγείου

Ακολουθούν τη ροή της διαδραστικής ξενάγησης ενσωματώνοντας το υλικό της βαλίτσας στις αντίστοιχες αίθουσες

Μετά την επίσκεψη – Δραστηριότητες στην τάξη

Συμπληρώνουν το ημερολόγιο

Αναπαριστούν με ζωγραφική και λεζάντες την επίσκεψη

Εργάζονται σε ομάδες για τη δημιουργία του χάρτη της επίσκεψης

Καταγράφουν με καλλιτεχνικό τρόπο τις σκέψεις και τις εμπειρίες τους από την επίσκεψη

Αναστοχάζονται και αξιολογούν τις δράσεις τους

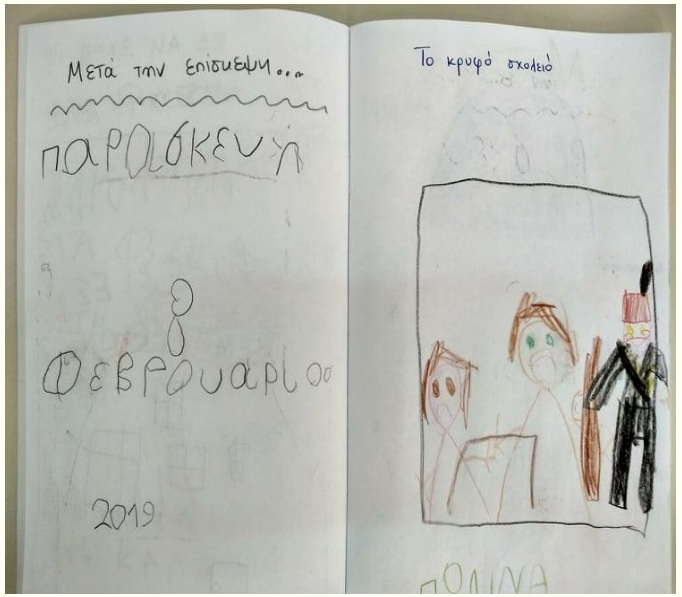

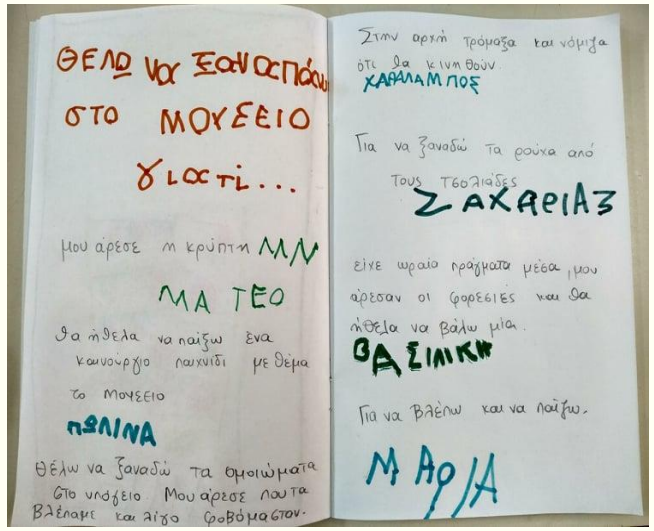

Τι πετυχαίνουμε;

Προσβασιμότητα σε όλους – Συμπερίληψη
Φορητό εκπαιδευτικό υλικό (μουσειοσκευή)

Δημιουργική αισθητηριακή αλληλεπίδραση
παιχνίδι – γνωριμία με τα εκθέματα

«Ανάγνωση» μιας ιστορικής περιόδου
με την ενεργοποίηση όλων των αισθήσεων

Διασύνδεση και με άλλα γνωστικά αντικείμενα
Συνεργασία με ειδικότητες – Εμπλουτισμός σχολικής ύλης

Διαμόρφωση προσωπικών νοημάτων
Ενεργοποίηση κριτικής σκέψης

Ελκυστική/Ψυχαγωγική σύνδεση μουσείου - σχολείου
Παιχνίδια – αντικείμενα & Εκπαιδευτικά σενάρια

Συμπεράσματα

- Θετική αξιολόγηση εκπαιδευτικών με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος.
- Εστιάζει στα ποιοτικά χαρακτηριστικά, στη σύνδεση του περιεχομένου του προγράμματος με τη σχολική ύλη και στην αξιοποίηση των τεχνικών δημιουργικής προσέγγισης της Ιστορίας στις μικρότερες ηλικίες.
- Οι εκπαιδευτικοί καταγράφουν την ανάγκη σύνδεσης μουσείου και σχολείου μέσω αλληλεπιδραστικών συνεργασιών και επιμόρφωσης στις σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας του γνωστικού αντικειμένου της Ιστορίας (ιδιαίτερα στην προσχολική ηλικία).
- Η θεωρία του εποικοδομισμού ως πυλώνας των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με την αξιοποίηση αντικειμένων και της τέχνης.
- Τα αντικείμενα της μουσειοσκευής βοηθούν στη σύνδεση της υπάρχουσας γνώσης με την ιστορική πραγματικότητα.
- Ο ιστορικός γραμματισμός στην προσχολική ηλικία χτίζεται με τη δημιουργική-αισθητική προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων και τη σύμπραξη των τεχνών.
- Ο παιγνιώδης, διαδραστικός χαρακτήρας του προγράμματος υποστηρίζει την βιωματική γνώση της τοπικής ιστορίας σε μια ηλικία όπου τα παιδιά δεν έχουν κατακτήσει ακόμη χρονικές και ιστορικές έννοιες. Ο εκπαιδευτικός διαμεσολαβητής της εκπαιδευτικής εφαρμογής.

Συμπεράσματα

- Ο «διάλογος» με τα εκθέματα παρακινεί τα παιδιά να εκφραστούν με λόγο και κίνηση και η έκφραση αυτή να αποτυπωθεί και ψηφιακά.
- Το οργανωμένο εκπαιδευτικό σενάριο ενδυναμώνει τη συνεργατική σχέση μεταξύ ομάδων και δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για συμμετοχή όλων των μαθητών, ανεξάρτητα από την μαθησιακή τους επίδοση, τις δεξιότητες ή/και τα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά (γλώσσα, θρησκεία, συνήθειες).
- Οι μουσειοσκευές -ως εκπαιδευτική πρόταση- επιχειρούν μία εναλλακτική, ιδιαίτερα αποτελεσματική, επικοινωνία με κάποιες όψεις της πολιτιστικής κληρονομιάς και όταν περιέχουν πολυαισθητηριακό υλικό ενισχύουν τις αξίες της προσβασιμότητας και της συμπερίληψης ενός πολυποίκιλου κοινού στα μουσεία.
- Οι μαθητές παράγουν προϊόντα συνδυαστικής, δημιουργικής σκέψης, ενεργοποιώντας νοητικές διεργασίες και αισθητικές λειτουργίες.
- Η έρευνα ανέδειξε τη σημαντικότητα της εφαρμογής ανάλογων δράσεων σε ένα νομοθετημένο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ μουσείου και αειφόρου σχολείου.

(Κολιάδης, 2007; Ματσαγγούρας, 2007; Μπούνια & Νικονάκου, 2008)

Βιβλιογραφικές αναφορές

Huizinga, J. (1989). Ο άνθρωπος και το παιχνίδι (Homo Ludens) (μτφ. Ροζάνης, Σ., Λυκιαρδόπουλος, Γ.). Αθήνα: Γνώση.

Verenikina, Irina, Pauline Harris, και Paukine Lysaght. (2003). «Child's play: computer games, theories of play and children's development.». Ανακτήθηκε στις 15/10/21 στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://dl.acm.org/doi/10.5555/1082060.1082076

Vygotsky, L. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes.Harvard University Press. Retrieved from wed: http://ouleft.org/wp-content/uploads/Vygotsky-Mind-in-Society.pdf

Αυγητίδου, Σ. (2001). Το παιχνίδι: σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Ζαφειράκου, Α. (2000). Μουσεία και σχολεία - Διάλογος και συνεργασίες: Αναπαραστάσεις και πρακτικές. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Κάππας, Χ. (2005). Ο ρόλος του παιχνιδιού στην παδική ηλικία. Αθήνα: Άτραπος.

Κολιάδης, Ε. (2007). Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη. Αθήνα.

Ματσαγγούρας, Η. (2007). Στρατηγικές διδασκαλίας: Η κριτική σκέψη στη διδακτική πράξη. Αθήνα: Gutenberg.

Μπούνια, Α., & Νικονάνου, Ν. (2008). Μουσειακά αντικείμενα και ερμηνεία: Δημιουργώντας την εμπειρία, επιδιώκοντας την επικοινωνία. Στο Ν. Νικονάκου, & Κ. Κασβίκης (Επι μ.), Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο: Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος (σσ. 68-95). Αθήνα: Πατάκης.

Νάκου, Ε. (2001). Μουσεία: Εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός. Αθήνα: Νήσος.

Νικονάνου, Ν. (2011). Μουσειοπαιδαγωγική: Από τη θεωρία στην πράξη. Αθήνα: Πατάκης.

Τζαβάρα, Κ. (2020). «Εσύ κρατάς Ημερολόγιο Περιπέτειας; Η δημιουργική χρήση ημερολογίων στην Προσχολική Εκπαίδευση». Πρακτικά Ι' Πανελλήνιου Συνεδρίου της Ελληνικής Επιστημονικής Εταιρίας Προσχολικής Αγωγής -Σύγχρονα θέματα Παιδαγωγικής, Ψυχοπαιδαγωγικής- Αθήνα: ΕΛΕΠΕΠΑ (υπό έκδοση).

Σας ευχαριστώ
για την προσοχή σας